

## רשימות חוברת קכה

בס"ד.

### פתח דבר

לקראת ש"ק פרשת מקץ, שבת חנוכה, הננו מוציאים לאור מאוצר רשימותיו של כ"ק אדמו"ר זי"ע שרשם לעצמו — הרשימה ד"חנוכה, תרצ"ו, ביאור הסוגיא "מאי חנוכה" (שבת כא, ב)\*.

רשימה זו נדפסה בחוברת ג' (ע' 10 ואילך) בלשון אדמו"ר בעצמו בכתי"ק, ולתועלת הלומדים, למען ירוץ בו הקורא, ניתוסף כאן גם פיענוח ותיבות־קישור המשולבים בין דברי הרב, וכן ציוני מראי מקומות הבאים בשוה"ג, שנערכו ע"י המו"ל, כולל גם ציון מקומם של כמה הערות שנכתבו בסיומה של הרשימה, להמקום המשוער בפנים הרשימה — בדרך אפשר ועל אחריותם בלבד, ובפרט שעמקו וכו' דברי רבינו, כנודע.

### מערכת „אוצר החסידים“

עש"ק פ' מקץ, שבת חנוכה ה'תשנ"ח  
ברוקלין, נ.י.

---

(\* המשך וסיום הרשימה — יצא לאור בעזה"י לקראת ש"ק פ' ויגש.

חנוכה, תרצ"ו. [מקצתו בביהכנ"ס 17]

(שבת כא:) מאי חנוכה. אא"ל כשטחיות הל', ששואל על כללות החג מהו, שהרי נס דחנוכה הי' בתחלת המשנה. וכדאיתא בע"ז (טו) מל' חשמונאי בפני הבית קג' שנה מל' בית הורדוס קג'. והלל נהג נשיאותו לפני החורבן ק' שנה (שבת טו-) [בסה"ד נס חנוכה ג"א תרכ"א. ואז יודא בן טבאי ושמעון ב"ש]. ויוחנן כה"ג תיקן תפלת ועל הנסים (כל בו נוסח התפלה. רוקח סרכ"ה. הובאו בש' הכולל. צ"ע שם איזה יוחנן כה"ג. ועיין סה"ד מע' יוחנן כהן גדול שהאריך) בפרשת נצחון המלחמה. וכ"ז הכריחו לרש"י לפרש על איזה נס קבעוה. ולכן אפ"ל דקשה לי ממנ"פ, אם על נס הפך הול"ל חג הנרות, ע"ד חה"ס ע"ש בסוכות הושבתי, ואם על נצחון המלחמה הול"ל לתקן יום משתה ושמחה, וכמו בפורים שהי' הרוג באויביהם וגו', ותקנו יום משתה ושמחה.

יו"א. פי' טיט, מים מעורב בעפר. היינו הלעומ"ז דאין מים אלא תורה, כשמעורב עם חומריות, שאז בדרך הטבע אין הצלה, כיון שגם שכלו מעורב בגשמיותו — וכמו שאמרו לענין מלך סדם שבנס יצא מהבארות חמר, עי"ש בפירש"י ורמב"ן בראשית יד' י' — א"כ מאיזה טעם ישנה הנהגתו, והולך מדחי וכו', ר"ל. וכמו שאנו רואין בבור טיט שהולכין וטובעין בו ר"ל מעט מעט. ואולי אפ"ל גם בלמוד התורה. אם ח"ו לא זכה, לא זיכך חומריותו, נעשה לו סם מיתה (יומא עב:), כי אדרבה ע"י ידיעותיו מתיהר ומתגאה, מצדיק מעשיו, מעות פס"ד וכו', כי לכוון הלכה צ"ל וד' עמו וכדאיתא סנה' (צג:). ואף שד"ת אינן מקבלין טומאה (ברכות כב:), הרי אמרו נעשית לו, דוקא, ס"מ. וזה נרמז ג"כ בהאותיות יון. מתחיל ביו"ד, נגד יו"ד דקדושה חכ'. חכ' הפילוסופיא. וממשיכו מעט מעט שאינו נוגע בדו"מ מתחלה אלא דעות נפסדות, אח"כ וא"ו מדות, ואח"כ ן' שממשיכו למטה מטה. וכמש"נ

(א) יו"ו. (ויק"ר פי"ג) עקרב זה יון. מה ע' משרצת ס' ס' כך מל' יון מעמדת ס' ס'.

(ב) יון טיט שנעשה בסיוע המים ג"כ, לעיין שו"ע ת"ת לאדה"ז בלמוד התורה קודם התשובה

(ג) (לקו"ת באור ע"פ נשא ס"ה) וזהו גרש ואח"כ ו"ן. כי וי"ו מורה על המשכה למטה ונו"ן מורה על המשכה יותר למטה. ועד"ז סד"ה אחרי ד' תלכו.

הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבת העגלה חטאה (ישעי' ה' יח'), וכדרז"ל סוכה (נב.), ובשבת (קה:): כך אומנתו של יצה"ר וכו'.

והיונים התחילו החורבן מבפנים, וזהו שאומר שכשנכנסו יונים להיכל, שהם לא הרסו את ההיכל, וכנוסח ועה"נ שרק ופנו את היכלך, אלא שגם הם נכנסו לשם. ושם טמאו כל השמנים שבהיכל, שכל איש ישראל היכל ד' המה, והתחילו מן כח ההשכלה וההבנה לטמאותו, וטומאה דוקא, שאין לה מקום בשכל, כי הרי אין השמן וכה"ג משתנה ע"י נגיעה או היסט וכדומה. וכדאיתא בי"ד סוף הל' מקואות דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזה"כ הן וכו' וה"ה מכלל החוקים וכן הטבילה וכו'. ולענין מת ביל"ש ר"פ חקת לא המת מטמא ולא המים מטהרין אלא אמר הק' חוקה חקתי וכו'.

וזה שהחלו מבפנים ע"י חכמה דלעו"ז לטמאות חכ' שבהיכל.

ועיין ב"ר פי"א וכוח לענין שבת ומילה, וכ"פ בש"ס ומ"ר שאל פילוסופוס. ולהעיר ג"כ מסבי דבי אתונא שהיא עיר הבירה בין בבכורות ח:; ואיכ"ר ע"פ רבתי עם.

ומל' בית חשמונאים נלחמו כנגדם במס"נ, כי היו מעטים נגד רבים וחלשים וכו', שמש"נ הוא למע' מהשכל. ולכן לא לבד שנצחו את המלחמה, אלא שגם האירו בכל כחות הנפש (וגם בר"ה). ולהעיר מתניא ס"פ יט' גדול ועצום כחו כ"כ לגרש... שלא יוכלו יגעו אפי' בלבושי שהם מחדר"מ וכו'.

וזהו שהי' המלחמה בימי מתתי' בן יוחנן כה"ג חשמונאי' [וצריך בירור הגירסא מגילה יא. בימי יונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק (סה"ד באריכות) וחשמונאי ובניו ומתתי' כה"ג] ואפ"ל: מתתי' מתנת ד', כי צריך עזר מלמע'. ודיוק הל' בתניא פי"ט ופועלת פעולתה (בחי' חכ') בכח ד' המלובש בה... חכ' שבנפה"א שבה מלובש אוא"ס ב"ה הרי כל הקליפות בטלים ומבוטלים והיו כלא היו ממש לפני ד' כדכתיב וכו' והנה אור ד' אסב"ה המלו' בחכ' שבנפש גדול ועצום כחו כ"כ וכו' כנ"ל. ובן יוחנן, ע"ד בן חורין בן עוה"ב, כי הרואה יוחנן בחלום נסי נסים נעשו לו (ברכות נו.). כי בפורים הי' עדיין נבואה בישראל — חגי וכו' — גם הם לא עשו אלא לפנים (מגילה יב.), משא"כ בחנוכה שטמאו כבר כל השמנים, גם פסקה הנבואה, לכן צריך נסי נסים. וד' דוקא יגי'

(ד) חשמונאי. שם פרטי. להעיר מל' יאתיו חשמנים מני מצרים (תילים

חשכי. ועד"ז ג"כ כה"ג, שנכנס לפני ולפנים, ב' בחי' בפני' הלב (לקו"ת), סבא דסבין דוקא (אוה"ת), שיבה שלמע' מזקן.

ע"ד המוסר אפ"ל: חצוניות איש ישראל, בכל דרכיך דעהו, ו' ימים תעשה מלאכתך. פני', חב"ד, שאינו שייך אלא לאלקות, כי צ"ל יגיע כפיך דוקא, יום השבת. פני' דפנימית, כח דמסנ"פ, תמניא יומין שלמע' גם מיום השבת, ע"ד מילה בשמיני כדי שתעבור עליו שבת א'. ועי"ז דוקא נצחו, עד שאח"כ הדליקו נרות גם בחצרות קדשך. ולהעיר מתו"א ס"פ וישב חצר קאי אנה"ב שאינו מקורה וצריך שמירה.

בדקו ול"מ אלא פך אחד וכו' של כה"ג. פך"ה הוא כלי חרס (עי' נגעים יב' ה'. כלים ג' ב'. ועוד. מ"כ ויק"ר ס"פ צו). וכיון שהיו חתום היו בטוחים שלא נטמא. ועיין בתוס' כאן.

והנה כ"ח נעשה מאדמה ואח"כ מצרפו בכבשן (כלים ספ"ד. ועי' ביצה לב.), כי תחלה לכל צ"ל ונפשי כעפר לכל תהי' (עי' תו"א ויהי מקץ הב'), אבל אין זה בלבד מספיק, כי לא נגמרה מלאכתו עדיין, וצ"ל מצרפו בכבשן, באהבה כרשפי אש שיהי' רו"ש גם שניהם. ואז טהור בכ"ח טמא בכל הכלים וכו' (חולין כד: במשנה) שאינו מקבל טומאה מגבו ורק מאוירו, כי הנעשה בחיצוניות אינו נוגע לו, כי אינו תופס מקום בעיני עצמו ורק שמקיים דבר המלך. אבל כיון שנכנס באוירו ה"ה טמא, כי מפני שפלותו בעיני עצמו וחוטר ויגבה לבו וכו', אינו יכול לעמוד בפני זה ונטמא. אבל כ"ח שכירתן מטהרתן, זבחי אלק' רוח נשברה (עה"כ). וכ"ז אם הוא פתוח. אבל אם הפך חתום וכו', ע"ד צמיד פתיל, מל' התופל כ"ח, בחבור ויחוד, גן נעול, אינו שייך שיקבל טומאה כלל. וכ"ז בא מפני' דפני' מקור מסנ"פ, לפני ולפנים, שזהו חותמו של כה"ג. וזהו שלא הי' בו להדליק אלא יום א', כי כח המסנ"ג אינו שייך להתחלקות, אלא שנעשה נס והד' ח' ימים, שהמשיכו בכל הכחות והמדריגות. והנסיון ומופת ע"ז הי' מה שלשנה אחרת, שעברו כל התקופות ושנוים (ע"ד הדר באילנו משנה וכו' שפי' שסובל כל השנוים) ובכ"ז נשמרה ההארה, אז דוקא קבעום — בנפש — ועשאום — המשכה גם בכח המעשה, יו"ט בהלל והודאה, הלל ל' שבח ול' הארה שזה תלוי ובא עי"ז, והתחלת העבודה ע"י הודאה.

---

(ה) פך. ר"ת כף פשוטה (קה"י).  
להעיר מענין ולכי לך (לקו"ת יונתי). פך וקרן באורך (אוה"ת ש"שא)  
(ו) כ"ח מטמא ג"כ בהיסט הזב. זיבה עיין בסיום הש"ס

וזהו מאי חנוכה שקשה ממנ"פ כנ"ל, ומתרץ בכ"ה בכסלו, ע"ש חנו כ"ה — כפי' הר"ן — דקאי אמל', כה כדמותנו, שצריך להאיר עד למטה מטה דוקא, ושם תהי' החני' (שלכן לא נק' חג הנרות). ודוקא תמניא אינון, למע' מז"מ, כי צריך המשכה מכח המסנ"פ, שבכלל זהו שמונה, וכמו מילה בשמיני, למע' מז' אלפים דהוה עלמא, ולמע' מש"ק. דלא למיספד בהון ודלא להתענות בהון. שאל יאמר האומר הן לא טהרתו מטומאתי וכו' ואיך אאיר בר"ה וכו', כי העבודה דחנוכה היא דוקא המשכה בר"ה [מזוזה מימין, העלאת הבית וכל אשר בו, נ"ח משמאל, להמשיך אור בר"ה], והעבודה לא ע"י מרירות על נפילתו וירידת נשמתו מאיגרא וכו', דמאן דנפיל ממדרי' איקרי מית, ודלא להתענות בהון, כי אם דוקא ע"י המשכה בעולם. שכשנכנסו וכו' והדליקו ח' ימים דוקא, ולא יום אחד בלבד, כי צריך להמשיך בכל הכחות, מתחיל בהודאה, אבל ג"כ הלל, בהלו נרו וגו'.

תקנו נר ואור. ע"ש להשכיחם תורתך, תו"א, ולהעבירם וכו', נר מצוה.

והי' הנס בשמן זית. כי זית' משכח תלמודו של ע' שנה (הוריות יג:), ועיי"ש בפ"י. ואולי אפ"ל שמשביעין את הולד תהי צדיק (נדה ל:), ופי' בדא"ח מל' שובע. ואפ"ל הכרח הפי', שאין הק' בא בטרוניא וכו', וכיון שנותן שבועה נותן ג"כ כח לקיימה, וא"כ ב' הפי' תלוים זב"ז. והנה ימי שנותינו בהם ע' שנה. ולכן נותנין לו כח ועוז על העבודה דע' שנה. וידוע דכל ההשפעות הן ע"י התורה, וע"ד שכ"א יש לו אות בתורה, שהיא כלי אומנתו של הק' ( ), בעולם גדול ובאדם שהוא עולם קטן. וזהו לימודו של ע' שנה. והנה זית בלא כתישה יכול לשכח כל למוד זה, כי זית זהו ק"נ מר, גוף ונה"ב, וצריך כתישה דוקא [במנחות נג: ובכרך ס' החקירה בסופו ע"ז] ביטוש, משים עצמו כשירים וכו' (תו"א ואתה תצוה), ואז נותן שמן זית שמחזיר לימודו של ע' שנה. ואפ"ל שהוא ע"ד זכה נוטל חלקו וגם חלק חברו ( ), או שהלימוד הוא עם נפה"א וע"י העבודה גם ע' שנה של נפה"ב.

---

(ז) זית (לקו"ת באור ע"פ כה תברכו ס"ב מרע"מ) יו"ד של שם, חכ'. ובא ע"י צמצום ובטול הרצונות דוקא. וא"כ אפ"ל יון חכ' פילוס' לעומ"ז דחכ' דקדושה. עוד נתבאר מענין זית לקו"ת פ' בהעלותך. שמ"ר ר"פ תצוה.

**חנוכה, תרצ"ו. [מקצתו נאמר בבית־הכנסת \*17]**

א. איתא בגמרא (שבת כא, ב): "מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול, ולא הי' בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוּם ימים טובים בהלל והודאה".

ויש לבאר פרטי הדברים בסוגיא זו — כולל גם ע"פ פנימיות הענינים, ובשייכות לעבודת האדם.

**ב. "מאי חנוכה":**

אי אפשר לפרש כשטחיות הלשון, ששואל על כללות החג מהו — שהרי לא יתכן שבזמן הגמרא שואלים על כללות החג מהו, בה בשעה שהנס דחנוכה הי' בתחילת זמן המשנה, וכדאיתא בע"ז (ט, א) "מלכות חשמונאי בפני הבית קג' שנה מלכות בית הורדוס קג'" (וממלכות הורדוס ואילך חרב הבית), היינו, שמלכות חשמונאי שבזמנה הי' נס חנוכה, היתה מאתיים ושש שנים קודם החורבן. והלל הזקן, מגדולי התנאים, נהג נשיאותו לפני החורבן ק' שנה (שבת טו, א'), היינו, שהי' בתקופת מלכות בית הורדוס שלאחרי מלכות חשמונאי.

[בסדר הדורות מובא שנס חנוכה הי' בשנת ג' אלפים תרכ"א. ואז חיו ופעלו יודא בן טבאי ושמעון בן שטח, מראשוני התנאים, ונמצא, שנס חנוכה הי' בתחילת המשנה].

ויוחנן כהן גדול תיקן תפלת "ועל הנסים"

(כ"ה בכל בו נוסח התפלה. רוקח סרכ"ה — הובאו בשער

(\* כן נקרא ביהכנ"ס שברחוב ראדזיע מספר 17 — שבו הי' מתפלל רבינו לעתים קבועים כשהי' דר בפריז.

(1) "ק' שנה אחרונים שלפני החורבן התחיל נשיאותו של הלל .. אלמא הלל קודם לחורבן ק' שנה" (פרש"י שם).

הכולל<sup>2</sup>. וצ"ע שם איזה יוחנן כה"ג תיקנה. ועיין סדר הדורות מערכת יוחנן כהן גדול שהאריך בזה<sup>3</sup>)

בפרשת נצחון המלחמה, כך, שפרשת החג ידועה לכל, ובמילא אי אפשר לפרש שהשאלה "מאי חנוכה" היא על כללות החג מהו. וכל זה הכריחו לרש"י לפרש השאלה "מאי חנוכה" — "על איזה נס קבעוה".

ולכן אפ"ל בביאור השאלה "על איזה נס קבעוה" — דקשה לי ממה-נפשך:

אם קבעוה על נס הפך — הוה לי למימר "חג הנרות", ע"ד "חג הסוכות" על שם "בסוכות הושבתי"<sup>4</sup>, ואם קבעוה על נצחון המלחמה — הוה להו לתקן יום משתה ושמחה<sup>5</sup>, וכמו בפורים שהי' "הרוג באויביהם וגו'"<sup>6</sup>, ותיקנו יום משתה ושמחה<sup>7</sup>.

ג. והמענה על זה — "כשנכנסו יוונים להיכל וכו'" (כדלקמן). ולהבין זה יש להקדים תחילה ביאור הענין ד"יון":

"יון" א — פירושו טיט<sup>8</sup>, שהוא מים מעורב בעפר. והיינו,

(א) יון. איתא במדרש (ויק"ר פי"ג, ה) "עקרב זה יון. מה עקרב זה משרצת ששים ששים, כך היתה מלכות יון מעמדת ששים ששים"<sup>8</sup>.

(2) סוף פמ"ו.

(3) בסה"ד שם, מביא דברי המהרש"א בפסחים ש"היינו יוחנן כה"ג היינו יוחנן בן גרבאי", והוא "יוחנן כה"ג ששימש פ' שנה בכהונה גדולה ואח"כ נעשה צדוקי", ו"הי מבני חשמונאי כהנים גדולים ומלכים". ומביא גם דברי הב"ש בשם הרמב"ם שב' יוחנן כה"ג היו וכו'.

(4) אמור כג, מג.

(5) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 142 ואילך.

(6) אסתר ט, טז.

(7) שם, יז ואילך.

(8) כפי הנראה מגוכתי"ק — לא השלים רבינו הערה זו.

ואולי יש מקום להעיר — בהשייכות לענינו — מקה"י ערך עקרב בביאור מרז"ל זה, ש"עקרב" "זה התורה, כמ"ש (אבות פ"ב מ"י — בנוגע לת"ח) עקיצתן עקיצת עקרב" (ומוסיף לבאר הגימטריא דעקרב בשייכות לתורה), "והנה התורה שבע"פ ה"ס (היא סוד) הו' דמילוי יוד דחכמה, וע"כ ה"ס ששה סדרי משנה, וכאשר יציאתה מיד היא נכללת יפ"ו (י' פעמים ו') ז"ס ששים מסכתות. . . וז"ס דברי רז"ל מה עקרב יולדת לששים, ה"ס החכמה שמולדת ו' כלול מ', ששים, כך מלכות יון הוא בחי' חכמה דקליפה. . . והוא ג"כ מששים, כי זה לעומת זה עשה אלקים". — ואולי שייך זה להאמור בפנים ש"יון" הוא הלעו"ז דתורה.

(9) כמ"ש (תהלים מ, ג) "טיט היון", "היון, לשון רפש" (פרש"י), "הרפש אשר בקרקעית

המים" (מצו"צ).

הלעומת־זה ד"אין מים אלא תורה<sup>10</sup>, מים (שכל) דלעו"ז, כשמעורב עם חומריות, עפר, ונעשה טיט, שאז, בדרך הטבע אין הצלה — וכמו שאמרו לענין מלך סדום שרק בדרך נס יצא מהבארות חמר (עיי"ש בפירש"י ורמב"ן בראשית יד' י"י) — דכיון שמלבד היותו מונח בגשמיות וחומריות (עפר בפ"ע), הנה גם שכלו (מים) מעורב בגשמיותו, א"כ מאיזה טעם ישנה הנהגתו, ואדרבה, הולך מדחי וכו', ר"ל. וכמו שאנו רואין בבור טיט שהולכין וטובעין בו ר"ל מעט מעט.

ואולי אפשר לומר שהענין ד"יון", טיט, מים מעורב בעפר, שייך לא רק בהלעו"ז ד"אין מים אלא תורה", אלא גם ב"מים" דתורה גופא, בלימוד התורה<sup>11</sup> — שאם ח"ו "לא זכה", היינו, שלא זיכך חומריותו, כך שהמים דתורה מעורבים עם חומריותו, "נעשה לו (התורה) סם מיתה" (יומא עב, ב), כי אדרבה, ע"י ידיעותיו מתייהר ומתגאה, מצדיק מעשיו, מעות פס"ד וכו', כי לכוון הלכה צריך להיות "וד' עמו"<sup>14</sup>, וכדאיתא בסנהדרין (צג, ב) "והוי' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום"<sup>15</sup>, ואם ח"ו לא זכה, לא זיכך חומריותו, אין "ה' עמו", ובמילא, יכול לעות פס"ד וכו'. ואף שדברי תורה אינן מקבלין

---

(ב) יון טיט שנעשה בסיוע המים ג"כ, לעיין שו"ע הל' ת"ת לאדה"ז<sup>12</sup> בלימוד התורה קודם התשובה<sup>13</sup>

---

(10) ב"ק יז, א. וש"נ.

(11) בפירש"י שם: "בארת בארת חמר, בארות הרבה היו שם שנוטלין משם אדמה לטיט של בנין. ומדרש אגדה שהי' הטיט מוגבל בהם, ונעשה נס למלך סדום שיצא משם". ובפי' הרמב"ן שם (לאחרי שמעתיק לשון רש"י): "ואין ספק כי פירוש בארות חמר בארות אשר בהם רפש וטיט, כענין שכתוב (ירמי' לח, ו) ובבור אין מים כי אם טיט ויטבע ירמיהו בטיט, וכתוב (תהלים שם) ויעלני מבור שאון מטיט היון .. אולי יפרשו ויצא מלך סדום לקראתו שיצא מן הבור כשעבר אברהם עליו, כי נעשה לו נס לכבוד אברהם שיצא לקראתו לכבודו, ואפשר כי אברהם בשוכו הביט בבור ההוא .. והנה נעשה הנס על ידו כו'".

(12) ראה שם פ"ד ה"ג: "אמרו חכמים (ברכות יז, א) תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, ואם אינו עושה כן, נמצא שלמד שלא לעשות, ונוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם .. אם אינו מקיים מה שלומד נקרא רשע, ועליו אמר הכתוב ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי וגו' .. ועליו אמרו חכמים לא זכה נעשית תורתו לו סם המות".

ואולי הכוונה בהדיוק "טיט שנעשה בסיוע המים ג"כ" — למש"ש בהמשך הענין "שכל התורה ומצוות שאדם עושה בעודו רשע .. מוסיף כח בקליפות לפי שעה".

(13) כפי הנראה מגוכחתי"ק — לא השלים רבינו הערה זו.

(14) שמואלי"א טז, יח.

(15) ראה גם המשך תרס"ו ע' תלא ואילך. ועוד.



טומאה (ברכות כב, א), הרי אמרו "נעשית לו — לו דוקא — סם מיתה".

וענין זה (ש"יון" הוא כמו בור טיט שהולכין וטובעין בו רח"ל מעט מעט) נרמז ג"כ בהאותיות יון:

"יון" — מתחיל באות יו"ד, נגד יו"ד דקדושה, בחי' חכמה<sup>16</sup>, חכמת הפילוסופיא<sup>17</sup>. והיו"ד ד"יון", חכמה דלעו"ז, ממשיכו (להאדם) למטה, אבל, מעט מעט, היינו, שאינו נוגע בדיבור ומעשה (ענינים השייכים לפועל) מתחילה, אלא דעות נפסדות בלבד. ואח"כ (אחרי היו"ד ד"יון", בא) אות וא"ו, מדות<sup>16</sup>, היינו, שהלעו"ז נוגע גם במדות. ואח"כ אות י', שממשיכו למטה מטה<sup>17</sup>.

וכמו שנאמר "הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבת העגלה חטאה" (ישעי' ה' יח'), וכדרשת רז"ל בסוכה (נב, א): "יצה"ר בתחילה דומה לחוט של בוכיא (עכביש), ולבסוף (משאדם נמשך אחריו מעט מתגבר והולך בו) דומה כעבותות העגלה, שנאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא (בתחלה היו מביאין אותו עליהם ע"י חבלים שאינן של כלום) וכעבות העגלה חטאה" (חבל עבה שקושרין בו את הפרה למחרישה), ובשבת (קה, ב) אמרו: "כך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו וכו'".

ד. ועפ"ז יתבאר תוכן הענין ד"כשנכנסו יוונים להיכל וכו'":  
היונים — התחילו החורבן מבפנים, וזהו שאומר ש"כשנכנסו

ג) להעיר מהמבואר (לקו"ת ביאור ע"פ נשא ס"ה<sup>18</sup>) בענין "גרשון":  
"וזהו גרש<sup>19</sup> ואח"כ ו"ן, כי וי"ו מורה על המשכה למטה, ונו"ן מורה על המשכה יותר למטה" (ועד"ז בסד"ה אחרי ד' תלכו<sup>20</sup>).

(16) תניא אגה"ת פ"ד. ובכ"מ.

(17) ראה תו"א מקץ מא, א: "היונים .. הם בחי' חכמה דקליפה חכמות חיצוניות כמו פילסופיא".

(18) נשא כג, ב.

(19) אולי י"ל שכוונת רבינו בהעתקת התיבות "וזהו גרש" (אף שלענינינו נוגע לכאורה רק הסיוע ד"גרשון", ו"ן) להמבואר בלקו"ת שם ש"נאמר בגרשון ע"פ אהרן, כי גרשון .. על שם שהוא מגרש החיצונים .. בהגלות נגלות המדות שלמעלה מהשכל הם מתגרשים .. ע"י אהרן (שענינו מדות שבכתר) היתה זאת ההתגלות כו" — שבזה מרומז גם ענין גירוש היוונים בכח האה"ר דאהרן (וראה לקמן (בחוברת הבאה) בהערה ד"ה שערי אורה).

(20) ושם (פ' ראה כ, סע"ב): "הנו"ן פשוטה יש לה רגל ארוכה ומשוכה למטה לרמז שתפשט ותומשך .. למטה מטה".

יונים להיכל", שהם לא הרסו את ההיכל [שלכן לא הוצרכו החשמונאים לבנות את ההיכל מחדש, כי אם, רק לפנות הטומאה כו', וכנסו "ועל הנסים" שרק "ופנו את היכלך"], אלא שגם הם — היונים — נכנסו לשם.

ושם "טמאו כל השמנים שבהיכל" — דהנה, ידוע שכל איש ישראל הוא בדוגמת "היכל", כמ"ש<sup>21</sup> "היכל ד' המה", ובהיכל זה התחילו מן כח ההשכלה וההבנה (שזהו"ע השמן) לטמאות<sup>22</sup>, וטומאה דוקא, שאין לה מקום בשכל, כי הרי אין השמן וכה"ג משתנה ע"י נגיעה או היסט וכדומה. וכדאיתא בי"ד סוף הל' מקואות: "דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן וכו' והרי הן מכלל החוקים וכן הטבילה וכו'". ולענין מת — איתא ביל"ש ר"פ חקת: "לא המת מטמא ולא המים מטהרין אלא אמר הקב"ה חוקה חקתי וכו'".

וזה שהיונים החלו מבפנים — ע"י חכמה דלעו"ז — לטמאות חכמה שבהיכל.

ועיין ב"ר פי"א<sup>23</sup> — ויכוח לענין שבת ומילה, וכמה פעמים מצינו בש"ס ומדרש רבה "שאל פילוסופוס", היינו, ויכוחים שכליים, מצד חכמה דלעו"ז. ולהעיר ג"כ מהוויכוחים שהיו עם "סבי דבי אתונא" (שהיו מפורסמים בחכמתם), שהיא עיר הבירה ביון (בכורות ח, <sup>24</sup> ואיכ"ר על הפסוק "רבתי עם"<sup>25</sup>).

(21) ירמי' ז, ד. וראה תו"א ס"פ וישב: "ביתי היא בחי' נה"א, כי היכל ה' המה".

(22) ראה תו"א מקץ שם: "ולכן טמאו כל השמנים של בחי' חכמה שבקדושה".

(23) פיסקא ה"ו. — ושם: "טורנוסורפוס הרשע שאל את רבי עקיבא, אמר מה יום מיומיים

.. מאי שנא יומא דשבתא מכל יומא וכו'". "פילוסופוס אחד שאל את רבי הושעיא, א"ל אם

חביבה היא המילה, מפני מה לא ניתנה לאדם הראשון וכו'".

ואולי כוונת רבינו שגם גזירת היונים נגד שבת ומילה (מגילת אנטיוכס) התחילה מבפנים,

היינו, ע"י ויכוחים בשכל.

(24) ושם: "א"ל קיסר לרבי יהושע בן חנניא וכו' והא סבי דבי אתונא וכו' והא חכימי

אינהו וכו'". (וראה עץ יוסף לע"י שם (ע"פ דברי המהרש"א בחדא"ג) ש"ההתווכחות היתה

בענין התורה האלקית ובין השכל האנושי". ובחדא"ג מהרש"א שם: "כל עיונם ומעשיהם של

אלה האומות אין רק לפי חכמת הטבע. . וריב"ח השיב לו כפי חכמת אלקית כו'").

(25) ושם (פ"א, ד): "רבתי בגוים, והלא כבר נאמר רבתי עם, ומה ת"ל רבתי בגוים, אלא

רבתי בדעות". ומסופר שם אודות גודל חכמתם של בני ירושלים, וגם לעומת בני אתונא:

"ארבעה מירושלים אתו לאתינא וכו'". ובפיסקא ה: "חד מירושלים אזל גבי תגרא באתינס

כו'". ובפיסקאות ר"ג: "חד מאתינס אתא לירושלים כו'".

ה. וכיון שמלחמת היונים היתה מצד חכמה ושכל, לכן, מלכות בית חשמונאים נלחמו כנגדם במסירת נפש — כי היו מעטים נגד רבים וחלשים נגד גיבורים וכו'<sup>26</sup> — שמסירת נפש הוא למעלה מהשכל.

ולכן, לא זו בלבד שע"י המס"נ נצחו את המלחמה, אלא עוד זאת, שגם האירו (לא רק בכח החכמה, אלא גם) בכל כחות הנפש (וגם ברשות הרבים<sup>27</sup>).

— ולהעיר מתניא ס"פ י"ט: "אור ה' א"ס ב"ה המלוכב בחכמה שבנפש ("שהיא למעלה מן הדעת והשכל", וממנה בא כח המס"נ) גדול ועצום כחו כל כך לגרש... שלא יוכלו יגעו אפי' בלבושיו שהם מחשבה דבור ומעשה וכו'".

ו. וזהו שהי' המלחמה "בימי מתתי' בן יוחנן כהן גדול חשמונאי"<sup>ד</sup>,

[וצריך ברור הגירסא במגילה יא, א: "בימי יונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק (סה"ד<sup>30</sup> באריכות) וחשמונאי ובניו ומתתי' כהן גדול", שמגירסא זו משמע ש"מתתי' כהן גדול" אינו "חשמונאי"],  
ואפשר לומר הענין בזה:

"מתתי'" — מתנת ד', כי, כדי לנצח היונים ע"י מלחמה במס"נ,

ד) חשמונאי. שם פרטי<sup>28</sup>. להעיר מלשון הכתוב "יאתיו חשמנים<sup>29</sup> מני מצרים" (תילים סח, לב)<sup>13</sup>

(26) כמ"ש בנוסח ד"ועל הנסים".

(27) שזהו ש"נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ" (שבת כא, ב), כי העיקר הוא להאיר ברשות הרבים (כדלקמן בהמשך הרשימה).

(28) ראה גם אבודרהם (ב"סדר תפלת חנוכה ופירושה"): "בימי מתתיהו בן יוחנן.. חשמונאי", "פירוש יוחנן המכונה חשמונאי". ובב"י לטור או"ח סתרפ"ב: "כתוב בא"ח יוחנן הוא חשמונאי, כמו שאומר בס' יוסיפון".

(29) בפרש"י: "מנחם פתר חשמנים שם מדינה, יושבי חשמונה". ובראב"ע: "סגנים כחשמונאי". ובמצו"צ: "ענינו גדולים וחשובים, וכן חשמונאי ובניו". וראה ב"י שם: "וי"א חשמונאי ע"ד יאתיו חשמנים, והוא דרך גדולה" (ובפי' עיון תפלה בסי' אוצר התפלות: "משפחת בית מתתיהו היתה נקראת חשמונאי, אולי על שם חשיבותה, ככתוב יאתיו חשמנים מני מצרים").

(30) ושם (בערך שמעון הצדיק): כתבתי באריכות בחלק ראשון שנת ג"א תמ"ח. וראה גם מע' יוחנן כה"ג (הנ"ל ס"א), ושם הביא מ"פ"ק דמגילה שמעון הצדיק ומתתיהו בן יוחנן כה"ג חשמונאי כו'".

צריך עזר מלמעלה. וכדיוק הלשון בתניא פי"ט: "ופועלת פעולתה (בחי' חכמה, שלמעלה מן הדעת ושכל) בכח ד' המלוכש בה... חכמה שבנפש האלקית שבה מלוכש אור א"ס ב"ה הרי כל הקליפות בטלים ומבוטלים והיו כלא היו ממש לפני ד' כדכתיב וכו'. והנה אור ד' א"ס ב"ה המלוכש בחכמה שבנפש גדול ועצום כחו כל כך וכו'" (כנ"ל ס"ה), היינו, שכדי לגרש ולרחות הס"א והקליפות, יש צורך בעזר מלמעלה — כח ה' (המלוכש בבחי' חכמה שבנפש האלקית), ועד"ז בנדו"ד — שהמלחמה היתה ע"י מתתי', מתנת ה'.

ו"בן יוחנן" — ע"ד הלשון "בן חורין", "בן עוה"ב", היינו, שהוא בעצמו במדריגת "יוחנן", בב' נוני"ן, שמורה על העזר מלמעלה באופן של "נסי נסים"<sup>31</sup>, כי, "הרואה יוחנן בחלום נסי נסים נעשו לו" (ברכות נז, א). והטעם שדוקא בחנוכה (ולא בפורים) יש צורך ב"נסי נסים" — כי: בפורים היו בני"י במעמד ומצב נעלה יותר, שהי' עדיין נבואה בישראל — חגי וכו'<sup>32</sup>, וגם, חטאם הי' באופן ש"הם לא עשו אלא לפנים"<sup>33</sup> (מגילה יב, א), משא"כ בחנוכה, שאז היו בני"י במעמד ומצב ירוד יותר, כיון שהיונים טמאו כבר כל השמנים<sup>34</sup>, וגם פסקה הנבואה מישראל — לכן צריך "נסי נסים"<sup>35</sup>. וזהו שנר חנוכה הוא באופן ד"וד' — הוי' בתוספת וא"ו דוקא — יגי' חשכי"<sup>36</sup>.

ועד"ז ג"כ "מתתי' בן יוחנן) כהן גדול":

ענינו של כה"ג — שנכנס לפני ולפנים, שמורה על ב' הבחי' שבפנימיות הלב (לקו"ת תצא לו, א<sup>37</sup>), סבא דסבין דוקא (אוה"ת

(31) וע"ד האמור לעיל (ס"ג) שבטביעה בטיט (יון) אין הצלה בדרך הטבע, אלא בדרך נס דוקא.

(32) חגי זכרי' ומלאכי, "נביאים האחרונים", שבמיתתם פסקה הנבואה (סוטה ט, ב. וש"נ). — ומיתתם היתה בשנת ג'תמ"ב (או תמ"ח), ונס פורים הי' בשנת ג'ת"ד"ה (סה"ד), ואז הי' עדיין נבואה בישראל.

(33) מיראה (פרש"י), מיראת ההריגה (חדא"ג מהרש"א).

(34) וכיון שטמאו כח ההשכלה וההבנה (כנ"ל) — אין זה "לפנים" בלבד.

(35) דלא כבפורים, שלא זו בלבד שלא הי' צורך בנס שלמעלה מהטבע (ובודאי לא נסי נסים), כי אם נס המלוכש בדרכי הטבע (ראה תו"א מג"א צא, א. ובכ"מ).

(36) לשון הכתוב — שמואל-ב כב, כט ("כי אתה נרי ה' והי' יגי' חשכי"). וראה תו"א מקץ (לד, א. מא, א) ששם הוי' השני, "והוי'" דייקא, בתוספת וא"ו, הוא מבחי' שלמעלה מהשתלשלות, ועל ידו דוקא נמשך בחי' "יגי' חשכי" (וזהו"ע נרות חנוכה).

(37) ושם: הארת נקודת הלב ועצמות נקודת הלב. — ולהעיר שהדרגא הנעלית בפנימיות הלב שייכת להדרגא הנעלית דשם הוי' (ראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' רפג ואילך), ועפ"ז תומתק השייכות דכה"ג שנכנס לפני ולפנים ל"והוי" (דוקא) יגי' חשכי".

דרושי חנוכה רפח, ב ואילך<sup>38</sup>), שיבה שלמעלה מזקן.

ז. וביאור ענינו של כה"ג שנכנס לפני ולפנים ע"ד המוסר — אפשר לומר:

חיצוניות איש ישראל — היא עבודתו בעניני חול באופן ש"בכל דרכיך דעהו"<sup>39</sup>, ששת ימים תעשה מלאכתך<sup>40</sup>.

פנימיות איש ישראל — היא המוחין חב"ד, שמצדם אינו שיך אלא לאלקות, כי צריך להיות "גייע כפיך"<sup>41</sup> דוקא, שרק "הכפים (אברים החיצונים) יגיעים.. בלא לב כו'", "אבל לא יגיעת המוח כו"<sup>42</sup>. וזהו ענינו של יום השבת, שבו מתגלה ומאיר הפנימיות של איש ישראל, חב"ד, שאינו שיך אלא לאלקות.

והפנימיות דפנימית איש ישראל — הוא הכח דמסירת נפש, וזהו ענינם של ימי חנוכה שהם תמניא יומין ("יומי דחנוכה תמניא אינון"), שמיני שלמעלה גם מיום השבת, ע"ד המבואר בענין מילה בשמיני כדי שתעבור עליו שבת אחת<sup>43</sup>.

ועי"ז דוקא שהיתה המלחמה בכח המס"נ המרומוז בענינו של מתתי' בן יוחנן כה"ג — נצחו את היונים, עד שאח"כ "הדליקו נרות גם בחצרות קדשך", היינו, שהאירו גם בהצטר. — ולהעיר מתו"א ס"פ וישב<sup>44</sup>, ש"חצר" קאי אנפש הבהמית שהיא בדוגמת חצר שאינו מקורה, וצריך שמירה. וזהו ש"הדליקו נרות בחצרות", היינו, שע"י המס"נ מאירים גם בנפש הבהמית.

(38) ושם, בביאור הפסוק "עטרת תפארת שיבה", ש"הוא בחי' הדרת פנים, יאר ה' פניו כו', בחי' פנימיות, היינו בחי' תעלומות לב .. ופנימי' הלב .. (ש)היא מתאחדת ממש עם המוח", ובוזה גופא — לא רק בחי' זקן, שקאי על בחי' החכמה שבה מלוכש אור א"ס (למעלה מנער, שאינו אלא בחי' החכמה שמלוכשת בתוך המדות), אלא גם בחי' סבין דסבין (שיבה שלמעלה מזקן), מוחא סתימאה, חכמה שבכתור, שבחי' החכמה רחוקה ממנה (בחי' נער וקטנות) יותר מהריחוק דחכמה שבמדות לגבי החכמה, וכמו קודש לגבי קודש הקדשים. ונמצא, שהכניסה דכה"ג לפני ולפנים (הדרגא הנעלית בפנימיות הלב) היא ההתאחדות עם הדרגא הנעלית שבבחי' המוחין, חכמה שבכתור.

(39) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(40) "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" (יתרו כ, ט), "מלאכתך" דייקא, כמו "דרכיך", מלאכת ודרכי האדם (אלא, שהתעסקותו בזה היא באופן ש"בכל דרכיך דעהו").

(41) תהלים קכח, ב.

(42) לקו"ת שלח מב, ד. חוקת סו, ג.

(43) ויק"ר פכ"ז, יו"ד. זח"ג מד, א (ברע"מ). וראה לקו"ת תזריע כא, א. ובכ"מ.

(44) ושם (ל, ד) — בפירושו הכתוב (זכרי' ג, ז) "תשמור את חצרי": "חצרי הוא בחי'

ח. "בדקו ולא מצאו אלא פך אחד וכו' בחותמו של כהן

גדול":

"פך"ה — הוא כלי חרס (עיינן נגעים פי"ב מ"ה<sup>48</sup>. כלים פ"ג מ"ב<sup>49</sup>. ועוד. מ"כ ויק"ר ס"פ צו<sup>50</sup>), שאינו מטמא אלא מאוירו (כדלקמן)<sup>1</sup>. וכיון שהיו חתום — היו בטוחים שלא נטמא (ועיינן בתוס' כאן: "אם כבר גזרו על הנכרים להיות כזבים, צ"ל שהי' מונח בחותם בקרקע<sup>53</sup> שלא הסיטו הכלי").

ה) פך. ר"ת כף פשוטה<sup>45</sup> (קה"י ערך פך).

להעיר מענין ולכי לך (לקו"ת שה"ש ד"ה יונתי ס"א<sup>46</sup>). פך וקרן — באורך הביאור (אוה"ת דרושי חנוכה ש"שא<sup>47</sup>).

ו) כלי חרס מטמא ג"כ בהיסט הזב<sup>51</sup>. זיבה — עיינן בסיום הש"ס<sup>52</sup>

נה"ב, כי ההפרש שבין בית לחצר הוא שבית מקורה בגג .. משא"כ חצר אינה מקורה כו', וצריך שמירה".

45) וראה בארוכה ספר הערכים חב"ד ערך אותיות התורה כ"ף (ע' עג ואילך). ושם, שכ"ף פשוטה מורה על הכתר כמו שהיא נמשכת ומתגלית למטה (וראה הערה הבאה בסופה).

46) ושם (זו, א): "קומי לך, פי' לך לעצמך .. להיות דביקות הנפש בשרשה שלמעלה .. הקרי לך והכתוב לך .. כלומר קומי לבחי' כ"ף ויו"ד .. היינו ב' מקיפים יחידה וחי' כו" (ועיינן בפרטיות יותר — בהביאור לד"ה זה (יח, ד)). — ולכאורה הכוונה, שענין זה שייך גם ל"9 אחד של שמן וכו" — בחי' הכתר, יחידה, ענין המס"ג, והמשכתו למטה בכל הכחות והמדרגות.

47) ושם: "ענין פך וקרן משמע לכאורה הפך שמן זהו במל' הנק' ה' תתאה, והקרן בבינה הנק' ה' גדולה ה' עילאה", ומסיק, ש"פך ושמן שניהם במל' אלא שהפך זהו כשהוא בבחי' לכו ומעטי א"ע בבריאה, והקרן זהו כשהיא באצילות". ועפ"ז מבאר שם פי' המ"כ בויק"ר ס"פ צו ש"פך הוא כלי חרס שנשבר מהרה, ולכן לא עלתה ממלכתם" (של שאול ויהוא שנמשחו בכף), "שהכלים דבריאה כיון שהם נבראים הווים ונפסדים .. נמשלו לכלי חרס שנשבר במהרה".

48) ושם: "על כלי חרסו ועל פכו (פכין קטנים של חרס) ועל טפיו" (כלי חרס קטן מאד שאין המשקה יוצא ממנו אלא טיף טיף).

49) ושם: "הפך והטפיו" (שניהם כלי שמן, אבל הטפיו כלי צר הפה מאד לא יגר ממנו כי אם טפה טפה).

50) נעתק בהערה 47.

51) וראה גם המובא לקמן מתוס'.

52) כפי הנראה מגוכתי"ק — לא השלים רבינו הערה זו.

ולהעיר מאריכות הביאור ברשימה ד"סיום הש"ס, תרצ"ג, ריגא" (נדפס ב"רשימות" חוברת

(יב).

53) ואולי שייך זה להענין ד"ונפשי כעפר לכל תהיי" דלקמן בפנים.

והנה, כלי חרס נעשה מאדמה, ואח"כ מצרפו בכבשן (כלים ספ"ד<sup>54</sup>. ועיין ביצה לב, א<sup>55</sup>) — כי:

תחילה לכל — צריך להיות "ונפשי כעפר לכל תהי"<sup>56</sup> (עיין תו"א ד"ה ויהי מקץ הב'<sup>57</sup>), כמו כלי חרס שנעשה מעפר (אדמה). אבל, אין זה בלבד מספיק, כי לא נגמרה מלאכתו עדיין, ולאח"ז צריך להיות מצרפו בכבשן — באהבה כרשפי אש, שיהי' רצוא (אש) ושוב (הביטול דעפר) גם שניהם.

ואז, "טהור בכלי חרס טמא בכל הכלים וכו'" (חולין כד, ב במשנה), היינו, שאינו מקבל טומאה מגבו ורק מאוירו<sup>58</sup> — כי, הנעשה בחיצוניות (מגבו בלבד) אינו נוגע לו, כי אינו תופס מקום בעיני עצמו ורק שמקיים דבר המלך. אבל כיון שנכנס באוירו, הרי הוא טמא, כי מפני שפלותו בעיני עצמו וחוסר ויגבה לבו וכו'<sup>59</sup>, אינו יכול לעמוד בפני זה ונטמא. אבל גם אז, הנה כלי חרס שבירתן מטהרתן<sup>60</sup>, שזהו"ע דלב נשבר, כמ"ש<sup>61</sup> "זבחי אלקים רוח נשברה" (ערכי הכינויים<sup>62</sup>).

וכל זה אם הוא פתוח, שאז יכול לקבל טומאה מאוירו. אבל אם הפך חתום וכו' — ע"ד "צמיד פתיל"<sup>63</sup>, מלשון<sup>64</sup> התופל כלי

(54) ושם: "כלי חרס מאימתי מקבלין טומאה, משיצרפו בכבשן, והוא גמר מלאכתן".  
(55) ושם — פלוגתא בדבר: "כלי חרס מאימתי מקבל טומאה, משנגמרה מלאכתו, דברי ר' מאיר. ר' יהושע אומר משיצרפו בכבשן".

(56) נוסח תפלת "אלקי נצור" (ברכות יז, א).

(57) ושם (מקץ לא, ג), שגילוי הפנימיות שבנפש באופן "דאתפריעו ואתגלו נהורין" (פרעה דקדושה), הוא, ע"י ונפשי כעפר לכל תהי, "כי פרעה הוא אותיות העפ"ר . . להיות בבחי' פרעה שיפרע ויגלה המכסה אשר עליו, וכמ"ש ופרע את ראש האשה, דכנ"י נק' אשה יראת ה', וצריך לגלות אוצר של יראת שמים, ע"י שמשים נפשו כעפר לכל כו'".

(58) בגמרא שם (ובפרש"י): "אוייר כלי חרש (הגיע טומאה לאוירו ולא נגעה) טמא, וגבו טהור (אפילו נגעה טומאה בגבו אינו מקבל טומאה בכך), אויר כל הכלים טהור, וגבן טמא, נמצא טהור בכלי חרש (גבו) טמא בכל הכלים, טהור בכל הכלים (אוייר) טמא בכלי חרש".

(59) ראה לקו"ת במדבר טו, ג: "עם היות שצריך כל האדם להיות שפל במאד, מ"מ צריך התחזקות וקצת הגבהה, כמ"ש (דברי הימים"ב יז, ו) ויגבה לבו בדרכי ה'".

(60) כלים רפ"ב.

(61) תהלים נא, יט. וראה תניא אגה"ת פ"ז.

(62) עיי"ש בערך חרס. חרש. כלי חרס.

(63) חוקת יט, טו (ובפרש"י): "בכלי חרס הכתוב מדבר שאין מקבל טומאה מגבו אלא

מתוכו, לפיכך . . אם יש צמיד פתיל עליו טהור".

(64) כלים פ"ג מ"ה.

חרס, בחיבור ויחוד, "גן נעול"<sup>65</sup> — אזי אינו שייך שיקבל טומאה כלל.

וכל זה בא מפנימיות דפנימיות מקור מסירת נפש, לפני ולפנים (כנ"ל ס"ו"ז) — שזהו "חותמו של כהן גדול".

ט. וזהו ש"לא הי' בו להדליק אלא יום אחד" — כי כח המס"נ ("פך אחד וכו' בחותמו של כהן גדול") אינו שייך להתחלקות, שזהו"ע ד"יום אחד"<sup>66</sup>,

אלא ש"נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים" — שהמשיכו בכל הכחות והמדריגות.

והנסיון ומופת על זה הי' מה ש"לשנה אחרת" — שעברו כל התקופות ושינויים האפשריים (ע"ד המבואר בענין "פרי עץ הדר", הדר באילנו משנה וכו'<sup>67</sup>, שפירושו, שסובל כל השינויים<sup>68</sup>) ובכל זאת נשמרה ההארה,

אז דוקא "קבעום" — בנפש<sup>69</sup> — "ועשאוים" — המשכה גם בכח המעשה,

"יו"ט בהלל והודאה": "הלל" — לשון שבח ולשון הארה, שזה תלוי ובא עי"ז (היינו, שההארה תלוי' ובאה ע"י השבח)<sup>70</sup>, ולפנ"ז "הודאה" — כי התחלת העבודה היא ע"י הודאה.

י. וזהו תוכן ונקודת הביאור בכללות הסוגיא:

"מאי חנוכה", "על איזה נס קבעוה" — שקשה ממה־נפשך, "אם על נס הפך הול"ל חג הנרות, ואם על נצחון המלחמה הול"ל לתקן יום משתה ושמחה" (כנ"ל ס"ב),

ומתרץ "בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה" — ע"ש חנו כ"ה (כפי'

(65) שה"ש ד, יב. וראה ויק"ר פל"ב, ה. וש"נ.

(66) ע"ד המבואר בהוספות לתו"א ס"פ יתרו בהטעם שחג השבועות הוא יום אחד (ראה גם מכתב רבינו מא' דחנוכה תש"ז — אגרות־קודש ח"ב ע' קפד).

(67) ראה סוכה לה, א: "פרי עץ הדר .. דבר שדר באילנו משנה לשנה".

(68) ראה סידור (עם דא"ח) שער הלולב רסה, רע"א (כל פרי שאינו מתקיים משנה לשנה הוא מפני שנוי העתים דקור וחום בקיץ וחורף שמתפעל מהם ואינו יכול לסבול .. אבל פרי האתרוג אינו מתפעל משנויים הללו דהיינו שיכול לסבול כל מיני שינויי העתים כו"). ובכ"מ.

(69) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 351 ובהנסמן שם בהערה 41.

(70) ראה תו"א וישב ל, א: "הלל הוא ל' שבח וגם לשון בהילו נרו (איוב כט, ג) .. הארה בכחי' גילוי, וזה נמשך מזה, כי מחמת השבח שמשבחים את האדם במעלות ומדות שיש בו מעוררים את המעלות ומדות שבו לצאת מהעלם לגילוי".



הר"ן: "לפיכך קראום חנוכה כלומר חנו בכ"ה", דקאי אמלכות, שנקראת "כה", "כדמותנו"<sup>71</sup>, והיינו, שצריך להאיר עד למטה מטה דוקא, ושם תהי' החני' (שלכן לא נקרא חג "הנרות", אלא "חנוכה", על שם החני' (חנו) בבחי' כה (מלכות, כדמותנו), שבזה מודגש שצריך להאיר עד למטה מטה דוקא).

ודוקא "תמניא אינון" — למעלה מז' מדות, כי, בשביל זה צריך המשכה מכח המסירת נפש, שבכלל זהו ענינו של מספר שמונה, וכמו מילה בשמיני, למעלה מז' אלפים שנין דהוה עלמא<sup>72</sup>, ולמעלה משבעת ימי השבוע כולל גם יום הש"ק (כנ"ל ס"ז).

"דלא למיספד בהון ודלא להתענות בהון" — שאל יאמר האומר הן לא טהרתי מטומאתי (לאחרי ש"טמאו כל השמנים שבהיכל") וכו', ואיך אאיר ברשות הרבים וכו', כי, העבודה דחנוכה היא דוקא המשכה ברשות הרבים [שזהו החילוק בין "מזוזה מימין"<sup>73</sup>, שענינה העלאת הבית וכל אשר בו<sup>74</sup>, ל"נר חנוכה משמאל"<sup>73</sup>, שענינו להמשיך אור ברשות הרבים]<sup>74</sup>, והעבודה היא — לא ע"י מספד ("דלא למיספד בהון"), שהו"ע המרירות על נפילתו וירידת נשמתו מאיגרא רמה וכו'<sup>75</sup>, שנחשב כמו מיתה, דמאן דנפיל ממדרי' איקרי מית<sup>76</sup>, ולא בשבירת הגוף ע"י תעניות<sup>77</sup> ("ודלא להתענות בהון"), כי אם דוקא — ע"י המשכה בעולם.

וממשיך שם, ש"כשנכנסו יונים להיכל וכו' והדליקו ממנו שמונה ימים" דוקא, ולא יום אחד בלבד — כי, הבחי' ד"תמניא אינון" שלמעלה מז' מדות, צריך להמשיך בכל הכחות, והסדר בזה הוא — "קבעום כו' בהלל והודאה", שמתחיל

(71) ראה לקו"ת נצבים מז, ב: "כה היא בחי' מל' שנקרא אספקלריא דלא נהרא\*, בחי' כדמותנו".

(72) כולל גם אלף השביעי ("שיתא אלפי שני הוה עלמא וחד חרוב" — ר"ה לא, א. ושי"ג), ששייך לעולם, שהרי ז' אלפים הם כנגד שבעת ימי בראשית, ז' ימי הבנין.

(73) שבת כב, א.

(74) ראה תו"א מקץ מב, ג.

(75) ע"פ חגיגה ה, ב.

(76) ראה זח"ג קלה, ב.

(77) ראה כש"ט הוספות סט"ז. ושי"ג (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

(\* ובהמשך הענין (שם, ג): "ועמ"ש במ"א בד"ה ת"ר נר חנוכה בש"א כו' (תו"א מקץ לב, ד ויאלץ) איך שיש מעלה באספשא"מ שיכולים לראות בה מה שאין רואים באספה"מ. ועיי"ש בביאור שייכותה של אספקלריא דלא נהרא לשמונה נרות דחנוכה.

בהודאה, אבל לאח"ז צ"ל ג"כ הלל, מלשון "בהלו נרו וגו'", אור וגילוי דוקא (כנ"ל ס"ט).

יא. ויש להוסיף ולבאר הטעם שתיקנו חכמים וקבעו זכרון הנס דנצחון המלחמה ב"נר" ו"אור" דוקא — ע"ש שמלחמת היונים היתה "להשכיחם תורתך", "תורה אור", "ולהעבירם וכו'", "נר מצוה"<sup>78</sup>.

והי' הנס בשמן זית דוקא — כי:

זית' — משכח תלמודו של שבעים שנה (הוריות יג, ב),

ועיי"ש בפירושים<sup>83</sup>.

(ז) זית — (ע"פ המבואר בלקו"ת נשא ביאור ע"פ כה תברכו ס"ב<sup>79</sup> מרע"מ<sup>80</sup>) הוא יו"ד של שם, חכמה. ובא ע"י צמצום וביטול הרצונות דוקא. וא"כ אפשר לומר ששייך ל"יון", חכמת פילוסופיא, שהוא הלעומ"ז דחכמה דקדושה. עוד נתבאר מענין זית: לקו"ת פ' בהעלותך<sup>81</sup>. שמו"ר ר"פ תצוה<sup>82</sup>.

(78) ראה תו"א מקץ לב, ב: "בחנוכה .. גלות התורה להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, לפיכך קבעו בנרות על שם הפסוק (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור" (וראה גם סה"מ תקס"ג ע' נז).

(79) ושם (כו, ד): "יו"ד של שם הוי' (ש)אינו צמצום גמור אלא רק ע"ד לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה .. השמן הוא ג"כ ער"ז, שמכל דבר יכולים להוציא שמן, והרב מהמשקה נכלל במעט שמן שמוציאים ממנו .. המשכה זו באה ע"י צמצום בחי' יו"ד נקודה א' אלא שכולל בתוכו הרבה כו', ומ"מ לעורר בחי' זו צ"ל ע"י צמצום שיצמצם עצמו ג"כ וביטול רצון כו'".

(80) בפ' פנחס (רמד, ב. רמז, ב) ובפ' עקב (ערב, א).

(81) ל, ג (לה, א ואילך). — ושם מבואר (נוסף על ענין הביטול שבכתישת הזית) גם שמרירות הזית היא כמו בחי' הדינים וגבורות שבשערות דיי"ג תיקוני דיקנא, שעז"נ "קווצותיו תלתלים שחורות כעורב", וכמו הדינים וגבורות שבהלכות התורה, עיי"ש.

(82) ושם: "הה"ד זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך, וכי לא נקראו ישראל אלא כזית הזוה בלבד .. אלא מה הזית הזה .. מורידין אותו .. ונחבט וכו' כך ישראל באים עכו"ם וחובטין אותן וכו' בצר לך ומצאוך וכו'" (הובא גם בלקו"ת נשא שם: "ולכן ארז"ל ברבות ר"פ תצוה למה נמשלו ישראל לזית כו' ע"ש בענין בצר לך"). וממשיך שם: "מה ראה ירמי' למשול אבותינו לזית, אלא כל המשקין מתערבין זה בזה והשמן אינו מתערב אלא עומד (אפילו אתה מערבו בכל המשקין שבעולם הוא נתון למעלה מהן), כך ישראל אינם מתערבים עם העכו"ם .. נצבים למעלה מן העכו"ם". ובסיום הענין: "והלכו גוים לאורך, לכך נקראו אבותינו זית רענן, שהם מאירים לכל [באמונתם]".

וע"פ המבואר כאן, ניתוסף (על המבואר בפנים) בהטעם שהי' הנס בשמן זית — מצד התגברות חכמה דקדושה על חכמה דלעז"ז (ע"י ענין המס"נ, צמצום וביטול הרצונות).

(83) בפרש"י שם: "משכח תלמוד של ע' שנה, שסדור (השגור\*) בפיו (אפילו\*) כל ע'

ואולי אפשר לומר הענין בזה — ובהקדמה:

ידוע שמשביעין את הולד תהי צדיק (נדה ל, ב), ופירשו בדא"ח<sup>84</sup> מלשון שובע. ואפשר לומר הכרח הפירוש ד"משביעין" מלשון שובע — שהרי "אין הקב"ה בא בטרוניא וכו'"<sup>85</sup>, וכיון שנותן שבועה, נותן ג"כ כח לקיימה, שזהו"ע השובע. וא"כ ב' הפירושים (לשון שבועה, ולשון שובע) תלויים זה בזה, היינו, שקיום השבועה תלוי בהשובע, הנתינת כח.

והנה, כתיב<sup>86</sup> "ימי שנותינו בהם שבעים שנה". ולכן נותנין לו כח ועוז על העבודה דשבעים שנה.

וידוע דכל ההשפעות הן ע"י התורה, וע"ד שכל אחד יש לו אות בתורה<sup>87</sup>, שהיא כלי אומנתו של הקב"ה (ב"ר בתחילתו), הן בעולם גדול והן באדם שהוא עולם קטן<sup>88</sup>. והכח ועוז על העבודה של שבעים שנה שנשפע ע"י התורה (תלמודו) — זהו לימודו של שבעים שנה.

והנה, זית בלא כתישה — יכול לשכח כל לימוד זה, כי זית זהו קליפת נוגה, כמרומז בכך שזית הוא מר<sup>89</sup>, וקאי על הגוף ונפש הבהמית, ולכן צריך כתישה דוקא [כדאיתא במנחות נג, ב: "זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתישה", ובכרך ספר החקירה בסופו<sup>90</sup> — ביאור

שנה". ובחדא"ג מהרש"א: "נקט תלמוד של ע' שנה שממהר לשכח כמו ששינונו בפ"ג דאבות הלומד זקן למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר מחוק .. ורש"י פי' בע"א".  
ובנוגע לפירושו של רבינו כאן (בהמשך הענין) — אולי י"ל שהפירוש "לימודו של ע' שנה" שקאי על הנתינת כח לעבודה ד"ימי שנותינו בהם שבעים שנה", הוא בהתאם לפרש"י שקאי על תלמוד "שסדור בפיו כל שבעים שנה" (תלמוד שלמדו במשך שבעים שנה, ולא תלמוד שלומדים בגיל שבעים שנה, כפי מהרש"א); והפירוש ד"זית משכח", ש"בלא כתישה יכול לשכח כל למוד זה" (שלזה מועיל שמן זית שלא ישכח, ולא להחזיר מה ששכח בפועל), הוא בהתאם לפי מהרש"א, ש"נקט תלמוד של ע' שנה שממהר לשכח .. ולרבותא נקט לי' גבי שמן דמשיב לי' תלמוד של שבעים שנה שלא תשכח" (ולא כפרש"י ש"מחזיר את התלמוד שנשכח הימנו כבר ע' שנה").

(84) ראה קיצורים והערות לתניא ס"ע נו ואילך.

(85) ע"ז ג, סע"א.

(86) תהלים צ, יו"ד.

(87) ראה גם "רשימות" חוברת פה ע' 145.

(88) ראה תנחומא פקודי ג. זח"ג לג, ב. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א).

(89) ראה הוספות לתו"א תצהו קי, סע"ד: "הזית המר שהוא מק"נ שנק' משכא דחויא ..

לכך הוא משכח תלמודו של ע' שנה".

(90) הכוונה לקונטרס הוספות לס' דרך אמונה (ס' החקירה) "עם עוד איזה דרושים השייכים

לחנוכה" (ונכרך בסוף הספר — בהוצאה הראשונה). השייך לענינו — נדפס באוה"ת נ"ך ע'

על זה] — ביטוש, שזהו"ע משים עצמו כשירים וכו' 91 (תו"א ד"ה ואתה תצוה<sup>92</sup>), ואז נותן שמן זית, שמחזיר לימודו של שבעים שנה<sup>93</sup>.  
ואולי אפשר לומר ש"משיב לימוד של שבעים שנה" (לאחרי שנשתכח הלימוד) הוא ע"ד "זכה נוטל חלקו וגם חלק חברו" (חגיגה טו, א<sup>94</sup>), או שה"לימוד" הוא עם נפש האלקית, וע"י העבודה — ניתוסף גם שבעים שנה של נפש הבהמית<sup>95</sup>.

---

שמא. ושם: "השמן הוא מה שנתברר מקליפת נוגה .. וא"א לברר אלא ע"י ביטוש הכלי דק"נ לבטל היש אזי דוקא נתגלה השמן, כענין שבירת הקליפה להוציא הפרי כו".

(91) ר"ה יז, רע"ב. וש"נ.

(92) ושם (פא, ריש ע"ד): "וענין כתישה זו היינו להיות בבחי' אתכפייא סט"א ע"י לשארית נחלתו שמשים עצמו כשיריים, שבחי' זו היא המכנעת כל הרצונות שבזלעו"ז שלא יהי' לו חפץ ורצון אחר לעצמו להנות ולהתענג בתענוגי בני אדם .. מאחר שמשים עצמו כשיריים ומותרות בעולם וכאלו אין בו צורך בעולם כלל כו".

(93) הוריות שם ("שמן זית משיב לימוד של שבעים שנה"). — ואולי כוונת רבינו, שזה שנעשה הנס בשמן זית, הוא משום שבשמן זית ישנה התכונה והנתינת כח לתקן החסרון בכללות העבודה (לימודו של ע' שנה), ודוגמתו בנס חנוכה — הנצחון דמל' בית חשמונאי על היונים, ע"י גילוי כח המס"נ, פנימיות דפנימיות, עד לפעולת האור ברה"ר — נתינת כח ותיקון כללות העבודה.

(94) ושם: "כל אחד ואחד יש לו ב' חלקים אחד בגן עדן ואחד בגהינם, זכה צדיק נטל חלקו וחלק חברו (הרשע) בגן עדן".

(95) אולי יש לפרש כוונת רבינו: מחזיר לימודו של ע' שנה, שלילת השכחה (כפי' המהרש"א), הוא ע"ד נטילת חלק חברו (הרשע) בג"ע (כיון שהשכחה היא מצד הקליפה), שענינו תוספת שכר (ולא תוספת לימוד של ע' שנה בפועל); או שמחזיר לימודו של ע' שנה קאי על פעולת הנתינת-כח לנה"א (לימודו של ע' שנה) בעבודה דבירור וזיכון הגוף ונה"ב כל משך שבעים שנה, היינו, שניתוסף לימוד של ע' שנה דנה"ב (ע"ד פרש"י שניתוסף לימוד של ע' שנה שכבר נשתכח ממנו).